

Pokladnice Českého království v neklidné době. Zpráva o konferenci *Kutná Hora a husitství*

Konference *Kutná Hora a husitství* byla původně plánována na duben roku 2020, k jejímu uskutečnění však došlo vzhledem ke koronavirové epidemii a s ní spjatým opatřením až 26.–27. 5. 2022. Odehrála se přímo v centru Kutné Hory v historickém Dačickém domě, který dnes slouží jako Vzdělávací a prezentační centrum kulturního dědictví UNESCO. Uvedený dům nebyl jako místo konání zvolen náhodně, neboť kromě toho, že poskytuje vhodné zázemí pro konání konferencí, jeho historie má blízko k dějům, o nichž bylo jednáno. Na počátku 16. století byl totiž sídlem utrakvistického světícího biskupa Filipa Villanuovy Sidonského, jehož však v pozdější době v historické paměti místa zastínil Mikuláš Dačický. Pořadatelem konference byla Akademie věd České republiky, Filosofický ústav AV ČR, České muzeum stříbra v Kutné Hoře, Univerzita Hradec Králové a její Centrum urbánní historie, Státní oblastní archiv v Praze a Nadace pro dějiny kultury ve střední Evropě.

Po úvodním přivítání Vojtěchem Vaňkem, ředitelem Státního okresního archivu Kutná Hora, byl zahájen první konferenční blok. Petr Elbel z Masarykovy univerzity v Brně ve svém referátu *Zikmundovy pobyty v Kutné Hoře a Čáslavi v letech 1420–1421* zmapoval zprávy o králových pobytech v uvedených městech na základě narativních a diplomatických pramenů. Zatímco ve vyprávěcích pramenech lze narazit na různé nesrovnalosti, Zikmundovy listiny z uvedených roků, vydané v obou městech, poskytují více spolehlivých informací. Na jejich základě se jeví, že v obou městech strávil Zikmund se svým dvorem až 35 % veškerého svého času v uvedených letech, tedy více než na Pražském hradě a v okolí tehdejší Prahy. Zde vydané listiny ovšem byly určeny především příjemcům ze Svaté říše římské a Uher, podíl českých příjemců byl menší. Dle Elbelova názoru lze považovat Kutnou Horu přinejmenším v uvedené době za Zikmundovu hlavní rezidenci v království. Na Elbela navázal Martin Šandera z královéhradecké univerzity s příspěvkem *Kutná Hora v době Mikeše Divůška z Jemniště*. Šandera se zaměřil na Divůškovu kariéru (původ v rodě pánů z Cimburka, kontakty s Janem Zoulem z Ostředka, služba Zikmundovi v Uhrách a v Benátsku) a následně Divůškovy aktivity v úřadu kutnohorského mincmistra. Právě s jeho působením v tomto úřadu bývá spojováno masakrování kališníků, kteří měli být sprovozováni ze světa házením do starých dolů. Šandera provedl analýzu pramenů a dospěl k závěru, že často uváděné vysoké počty obětí těchto masakrů jsou patrně nadsazené.

Po obědové pauze navázal druhý konferenční blok, který zahájil Stanislav Bárta z Masarykovy univerzity přednáškou *Zikmundovi straníci na Čáslavsku a Kouřimsku a jejich eroze v počátku husitské revoluce*. Dle Bárty se jednalo o velice nehomogenní skupinu, z níž vyčnívaly některé výraznější osobnosti, např. Mikeš Divůšek z Jemniště, Jan z Chlumu a Košumberka, Václav z Dubé a na Leštně, Janek z Chotěmic, Petr Konopištský ze Šternberka nebo Diviš z Říčan. Oporou Zikmunda byla po určitou dobu města Kutná Hora, Čáslav, Kolín či Kouřim. Měst i opěrných bodů, které byly sídly Zikmundových straníků,

se postupně zmocňovali husité, až ve sledovaném regionu převážili. Většina nižší šlechty v obou krajích se přidala na jejich stranu. Zikmundovi straníci, kteří v tomto regionu drželi majetky, odsud odešli.

Na Bártu navázal svým příspěvkem *Držba opevněných sídel v okolí Kutné Hory v době husitské* Zdeněk Beran z Univerzity v Hradci Králové. Beran si vymezil okruh jedné míle okolo Kutné Hory, kde vysledoval 45 opevněných objektů. Zatímco před husitskými válkami drželi objekty v okolí města kutnohorští měšťané, později se jich zmocnili radikální husité, které vystřídali příznivci Ptáčkovy a Poděbradovy strany. Město jako obec si nevytvořilo venkovské předpolí, jak pozorujeme u jiných měst.

Třetí blok zahájila Blanka Zilynská z Ústavu českých dějin a Archivu Univerzity Karlovy referátem *Synody utrakvistického duchovenstva v Kutné Hoře v letech 1441–1443*. Stručně shrnula vývoj synodality na našem území od počátku 15. století (synody pořádali univerzitní mistři i táborité) až do sledovaných roků, na které se poté zaměřila podrobněji. Zilynská podala přehled průběhu synod v Kutné Hoře, kterých se účastnil mistr Jan Rokycana i světské osoby, které do průběhu synodálního jednání i zasahovaly. Kutnohorské synody v uvedených letech sice nijak neformovaly další směr synodality ani nepředstavují zásadní formulaci utrakvistické konfese, napomohly však ke konstituování kališnické církve a způsobily konec odstředivých sil v jejím rámci (potlačení tábořského vyznání víry). Podíl na tom měli i pražští univerzitní mistři umírněného směru.

Posléze Martin Nodl z Centra mediévistických studií ve svém příspěvku *Disciplinace jinakosti: náboženská jednání v Kutné Hoře ve 40. letech 15. století* hovořil o zásadích laických činitelů do církevních záležitostí a věroučných sporů. Jedním z řady případů byly i kutnohorské synody 40. let. Intervence laiků měly sloužit k řešení náboženských sporů a disciplinaci (potlačení) věroučné jinakosti. Situaci v pozdně středověkých Čechách přirovnal k francouzskému galikanismu, jehož obdoba se objevila už za Václava IV., za bezkráloví se ale tyto prvky projevovaly u šlechtických reprezentantů. Nodl zmínil příklady takových situací a uvedl, že přesnější charakteristiku „českého galikanismu“ hodlá dále precizovat.

Čtvrtý a závěrečný blok prvního dne zahájil Martin Musílek z Centra mediévistických studií a Národní galerie tématem *Hertvík, Čapek, Bedřich et alii. Siroťčí hejtmanská správa královských měst jako hnací motor válečné ekonomiky husitského východu*. Dle Musílka bylo ovládnutí města pro husitské hejtmany cestou ke kariéře a dalším majetkům. Pro sledovaný region se nám ovšem z husitského období nedochovalo dostatečné množství pramenů k této problematice. Zatímco Bedřich ze Strážnice zakotvil na dlouhá léta v Kolíně, krajskému hejtmánovi Janu Hertvíkovi z Rušinova se domovem staly hrady Lichtenburk a Vildštejn. Společným rysem všech husitských hejtmánů držících v čase husitských válek majetky byl neustálý nedostatek financí.

Přestože byla konference prezentována jako mezinárodní, s výjimkou příspěvku Alexandry Kaar, který zakončoval nejen čtvrtý blok, ale celý oficiální program prvního dne, byly všechny referáty v češtině. Alexandra Kaar z Ústavu pro rakouský dějepis při vídeňské univerzitě vystoupila s referátem *Wer den Schaden hat, braucht für den Spott nicht zu sorgen. Die Sorgen eines Görlitzer Kaufmanns in Sigismunds Kutenberg*. Analyzovala v něm již v minulosti edičně zpřístupněný pramen, jímž je stížnost Wenzela Möncha na Hanse Venedigera, který mu sebral jeho zboží, protože se Mönch pokusil navzdory králově zákazu dovézt do Zhořelce stříbro. Alexandra Kaar identifikovala místo, odkud mělo být

stříbro odvezeno („Chotten“) na základě indicií v textu jako Kutnou Horu, a to v době pobytu krále Zikmunda, který je ve stížnosti rovněž nepřímo zmiňován. První konferenční den byl zakončen komentovanou prohlídkou kostela sv. Jakuba, kde o opravách významné budovy informoval Aleš Pospíšil (památková péče Kutná Hora), a společenským večerem v restauraci Dačický.

Druhý jednací den byl rozdělen do tří bloků. První se zaměřil na novinky v poznání významné lokality husitského období, tedy Roháčova hradu Sionu ve Chlístovicích. Jan Kypča z Národního památkového ústavu v příspěvku *Terénní stopy dobývání hradu Sionu* představil výsledky moderního archeologického výzkumu obléhacích táborů jihozápadně a severovýchodně od hradu. Zvláště severovýchodní tábor náleží k největším a nejlépe dochovaným obléhacím táborům v našem prostoru. Lokalita byla již v minulosti bohužel intenzivně vykradena majiteli detektorů kovů. Milan Sýkora posléze doplnil Kypčův příspěvek o možnou podobu hradu Sion v době Jana Roháče, přičemž vycházel z aktuálních výzkumů a deníků Evy Jánské. Sion rozhodně nebyl drobnou Roháčovou soukromou rezidencí, jak se dříve soudilo, nýbrž rozsáhlou opevněnou lokalitou, k níž lze v husitských Čechách nalézt mnoho analogií. V poslední části bloku o Sionu představil Vojtěch Vaněk (Státní okresní archiv Kutná Hora) *Počátky hradu Sion z pohledu historie*. Kromě připomenutí známých pramenů přišel se zajímavými teoriemi, dle nichž Sion ve Chlístovicích (dříve nazývaných též Hrádek) mohl mít svého předchůdce v sídle nápravníka svatovítské kapituly, nebo že stavbu Sionu mohli zahájit Tomášek z Vícemilic či jeho známější příbuzný Jan Hvězda z Vícemilic. Roháč ostatně v čase husitských válek sídlil na hradě v Tehově u Řičan a dle Sionu se psal až v závěru života.

Druhý blok zahájil Martin Čapský z pardubické univerzity příspěvkem *Městské čtvrti a předměstí mají své vlastní orgány, své konšely a přísežné. Příspěvek ke kutnohorskému správnímu modelu Jiřího Kejře*. Navázal v něm jednak na jmenovaného právního historika a znalce středověké Kutné Hory a následně se soustředil na problematiku městské správy nižší úrovně na případu Kutné Hory, přičemž situaci srovnával s jinými lokalitami, kde jsou dochovány prameny obdobného rázu (Praha, Vratislav apod.). Zvláštní pozornost věnoval řádům pro čtvrtní hejtmány a středověkým protipožárním opatřením.

Druhé vystoupení v rámci druhého bloku patřilo Zdeňku Mužíkovi z Národního muzea, který v příspěvku *Kutná Hora jako místo sněmování* zúročil svůj dlouhodobý zájem o problematiku pozdně středověkých sněmů a sjezdů a navázal tím na oba příspěvky o (kněžském) sněmování v Kutné Hoře z předešlého dne. Referent napočítal 12 sněmů svolaných do Kutné Hory, nerovnoměrně rozložených do období husitských válek, času interregna (z iniciativy Ptáčka či Jiřího z Poděbrad) a posléze v jagellonském věku. Na sněmy a sjezdy do Kutné Hory ovšem nejezdili všichni oprávnění příslušníci stavů (někteří se proti místu konání ostře vymezovali a přáli si, aby se setkání konalo v Praze, je znám i opoziční sjezd v Kolíně). Místo konání i detaily z jednání nejsou často známy, v jednom případě je jako místo jmenován Vlašský dvůr a lze předpokládat, že jím byl i při jiných příležitostech. Mužík také konstatoval, že s konáním sněmu sice město dávalo souhlas, vnitřní spojení sněmu a města po stránce organizační a obsahové lze ale pozorovat jen výjimečně.

Třetí blok otevřel příspěvek Ondřeje Vodičky (Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR) a Viktora Pohanky (Státní okresní archiv Kutná Hora) *Kutnohorští exulanti v Jihlavě v době husitské revoluce* vycházející z jejich společného projektu. Podchytili 300 osob, které opustily Prahu, Německý Brod nebo Kutnou Horu (odtud 110 osob) ze strachu před

husity a našly působiště jinde, např. v Jihlavě. Na ni se referenti zaměřili při svém výzkumu a odhadují, že se tady mohlo uchytit až 400 exulantů. Pro čtvrtinu z nich znají alespoň jméno, pro dalších 98 mají i více údajů k jejich osudu. Po ukončení výzkumu a prosopografickém vyhodnocení souboru dat přinese projekt mnoho nového pro otázku mobility měšťanstva, které nesouznělo s husitskými myšlenkami.

Jako poslední referent vystoupil Vlastimil Svěrák (Státní okresní archiv Jihlava), jenž se zabýval *Osudy písemností a klášterních klenotů přenesených sedleckými cisterciáky v době husitské revoluce do Jihlavy*. Zatímco cesty těchto předmětů, kterými doputovaly do Jihlavy, nejsou známy, opakovanou pozornost vyvolává jejich následný osud a dobový zájem o jejich uložení, resp. vrácení, doložený záznamy a smlouvami od r. 1483 až do poloviny 16. století. Referent shrnul fakta vztahující se k této historii a předvedl několik ukázkových reprodukcí z příslušného „pokladu“, jako je sedlecký ilustrovaný rukopis Zbraslavské kroniky uloženy od husitské doby v Jihlavě.

Závěrečného slova se ujal Robert Novotný (Centrum mediévistických studií Praha), aby zhodnotil oba dny kutnohorského jednání. Ocenil sevřenost konferenčního programu. Konstatoval návaznost na zpracování husitského období klasikem Jiřím Kejřem, z jehož výzkumů zůstala protentokrát stranou městská každodennost. Konferenční referáty naopak rozšířily pohled na husitskou Kutnou Horu o nová, převážně širší témata a úhly nazírání. Konference shrnula a výrazně doplnila známá fakta, týkající se Kutné Hory v husitském období. Lze proto doufat, že příspěvky, které zde zazněly, vyjdou brzy formou konferenčního sborníku.

Jan Boukal – Blanka Zilynská

doi: 10.14712/23365730.2022.19